

Kryminologia

Wydanie 3.

Przejdź do produktu na www.ksiegarnia.beck.pl

ROZDZIAŁ I

ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE

Literatura uzupełniająca: *J. Bafia*, Wstęp do nauki o przestępcy, Wrocław 1984; *J. Błachut*, Problemy związane z pomiarem przestępczości, Warszawa 2007; *taż*, Czy „ciemna liczba przestępstw” istnieje?, Arch. Krym. 2007–2008, t. XXIX–XXX; *J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski*, Kryminologia, Gdańsk 1999; *A. Gaberle*, Nierozłączna triada. Przestępczość. Przestępca. Społeczeństwo, Gdańsk 2003; *T. Hanausek*, Kryminalistyka. Zarys wykładu, Kraków 1996; *B. Hołyst*, Kryminologia, Warszawa 2007; *tenże*, Kryminologia na świecie, Warszawa 1979; *J. Jasiński*, Kryminologia czy kryminologie? Refleksje nad warunkami i sposobami uprawiania kryminologii, Kościół i Prawo, t. 7, Lublin 1990; *A. Kossowska*, Refleksje na temat niektórych problemów współczesnej kryminologii. Zaproszenie do dyskusji, Arch. Krym. 2004, t. XXVI; *M. Kuć*, Prawo karne wykonawcze, Warszawa 2013; *M. Kuć*, Leksykon kryminologii, Warszawa 2015; *T. Marcinkowski*, Medycyna sądowa, Warszawa 1993; *A. Podgórecki*, Patologia życia społecznego, Warszawa 1969; Psychiatria. Podręcznik dla studentów medycyny, red. *A. Bilikiewicz*, Warszawa 1996; *A. S. Reber*, Słownik psychologii, Warszawa 2000; *J. Śliwowski*, Prawo i polityka penitencjarna, Warszawa 1982; *L. Tyszkiewicz*, Badania osobopoznawcze w prawie karnym i kryminologii, Warszawa 1975; *tenże*, O statusie kryminologii, jej kierunkach i perspektywach rozwoju, [w:] Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane Pani Profesor Oktawii Górniok, red. *L. Tyszkiewicz*, Katowice 1996.

§ 1. Pojęcie i przedmiot badań kryminologii

Z punktu widzenia podstawowych wyjaśnień o charakterze leksykalnym, **kryminologia** (z gr. *crimen* – przestępstwo, zbrodnia oraz *logos* – nauka) jest nauką o przestępstwie. Z punktu widzenia problematyki badawczej realizowanej w ramach tej nauki, kryminologia jest nauką społeczną, której przedmiotem badań jest¹:

- 1) przestępca,
- 2) przestępstwo,
- 3) przestępczość,

¹ *M. Kuć*, Leksykon kryminologii, Warszawa 2015, s. 69.

- 4) inne zjawiska z zakresu patologii społecznej (np. prostytutcja, alkoholizm, narkomania, samobójstwa),
- 5) ofiara przestępstwa,
- 6) przeciwdziałanie przestępczości i innym zjawiskom patologii społecznej.

Do najczęściej analizowanych w ramach kryminologii form patologii społecznej należą:

- a) alkoholizm,
- b) narkomania,
- c) samobójstwo,
- d) niedostosowanie społeczne dzieci i młodzieży,
- e) prostytutcja,
- f) bezdomność,
- g) bezrobocie.

A. Podgórecki podaje, że **patologia społeczna** jest „eklektycznym zbiorem problemów dotyczących rozmaitych typów **dewiacji społecznych** wraz z ich społecznymi determinantami i funkcjami. *Pathos* – to cierpienie, *logos* – to nauka. Nauka o cierpieniu społecznym jest zatem (...) uzależniona od tego, co wedle oceny subiektywnej lub wedle generalizacji rozmaitych ocen subiektywnych jest uznawane za negatywną kategorię zjawisk społecznych”¹.

Trudność z ustaleniem ścisłego katalogu zjawisk określanymi mianem patologii społecznej wiąże się z trudnością ustalenia ścisłej **granicy pomiędzy normą i patologią społeczną**. Wynika to z naturalnej zmienności procesów społecznych (w płaszczyźnie przestrzennej i czasowej) i dokonywanych wobec nich ocen, pozwalających na zakwalifikowanie do kategorii normy bądź patologii społecznej. Określenie danego zjawiska mianem „patologicznego” będzie uzależnione od obowiązującego w danym czasie i miejscu zakresu normy społecznej. Wszystko to, co będzie wykazywało od niej odstępstwa, co będzie nieprawidłowością, aberracją – wejdzie w zakres patologii społecznej, który pozostaje w ścisłym związku ze społecznym systemem aksjologicznym i normatywnym.

Kryminologia jest nauką **interdyscyplinarną**, tj. taką, która **wykorzystuje dorobek badawczy innych nauk**, tak, aby wyjaśnienie interesujących ją zjawisk było **całościowe** i uwzględniało pełny zakres wiedzy z danej problematyki dla potrzeb znalezienia odpowiedzi na stawiane pytania. **Różnorodność zainteresowań** badawczych decyduje o szerokim wykorzystaniu dorobku innych nauk – stąd stosowane jest też określenie „nauka **multidyscyplinarna**”. Specyfiką badań kryminologicznych jest wieloaspektowość.

Kryminologia jest podstawową nauką pomocniczą prawa karnego, z którym, z uwagi na przedmiot badań, wykazuje liczne związki (szerzej na ten temat zob. rozdział I § 3).

Początek problematyki badawczej w kryminologii upatruje się w przesunięciu zainteresowań z samego czynu jakim jest przestępstwo na **osobę jego sprawcy**.

¹ A. Podgórecki, *Patologia życia społecznego*, Warszawa 1969, s. 9.

W trakcie rozwoju prawa karnego istotna okazała się **potrzeba poznania indywidualności sprawcy czynu przestępczego**, żeby prawidłowo zastosować wobec niego środki reakcji prawnokarnej. Zapoczątkowało to badania, które współcześnie określa się mianem kryminologicznych.

Przyjmuje się w literaturze, że po raz pierwszy terminu „kryminologia” użył francuski antropolog **Paul Topinard** w **1879 r.** Badania tych zjawisk, które współcześnie należą do zakresu kryminologicznych, były prowadzone już wcześniej w ramach **tzw. antropologii kryminalnej** bądź **biologii kryminalnej**.

Spotkać można również w literaturze pewne **wątpliwości** na temat **statusu naukowego kryminologii** oraz **pozycji kryminologa** w płaszczyźnie zawodowej przynależności.

Wątpliwości tego pierwszego rodzaju rodzą się na tle potrzeby szerokiego wykorzystywania osiągnięć innych nauk do realizacji przedmiotu badań kryminologii oraz pewnej niesamodzielności metodologicznej. W tym zakresie podnoszone pytanie brzmi: czy kryminologia to oddzielna nauka, czy może zbiór fragmentów różnych nauk? Wydaje się jednak, że współcześnie należy rozstrzygnąć tę wątpliwość na korzyść odrębności naukowej kryminologii, nie odmawiając jej racji do wieloaspektowej analizy interesujących ją zjawisk z wykorzystaniem wyników badań i zaplecza metodologicznego innych dyscyplin naukowych.

Drugi problem wynika z tego, że badania naukowe z zakresu kryminologii są prowadzone przez osoby różnych kierunków i specjalności zawodowych (prawników, socjologów, psychologów), co powoduje, że brak jest pewnej jednolitości (spójności) spojrzenia badawczego. W tym zakresie wydaje się aktualna potrzeba rozwiązań na szczeblu edukacyjnym zmierzających do budowania jednolitych standardów kształcenia kryminologów dających podstawy czytelności specjalistycznej i deontologicznej prowadzonych badań naukowych.

Należy podkreślić, że brak jest jednoznaczności w zakresie ustalenia przedmiotu badań kryminologii. W literaturze spotkać można różne propozycje w tym zakresie¹.

Współcześnie, w związku z rozwojem wiktymologii (nauki o ofierze przestępstwa) pewnego wyjaśnienia wymaga np. zaliczenie do przedmiotu badań kryminologii problematyki ofiary (szerzej na ten temat zob. rozdział V).

Podstawowym przedmiotem badań kryminologii jest jednak niewątpliwie przestępca. Pytanie o to, kim on jest i czym różni się od nieprzestępcy, lub formułowane inaczej: dlaczego jedni ludzie popełniają przestępstwa a inni nie (określane mianem **pytania lombrozzańskiego**), historycznie najbardziej utrwalone jako nurt zainteresowań badawczych kryminologii, aktualnie również zajmuje znaczącą pozycję.

Określenie pytania pochodzi od nazwiska **C. Lombroso**² (1835–1909) – włoskiego psychiatry i antropologa, który podjął się wyjaśnienia przyczyn zachowania

¹ Por. *J. Błachut, A. Gaberle, K. Krajewski*, Kryminologia, Gdańsk 1999, s. 17–23; *B. Hołyst*, Kryminologia, Warszawa 2007, s. 39–64; *L. Tyszkiewicz*, Od naturalizmu do humanizmu w kryminologii, Katowice 1991, s. 13, 111.

² *M. Kuć*, Leksykon kryminologii, Warszawa 2015, s. 77–78

przestępczego w świetle jego uwarunkowań biologicznych (szerzej na temat zob. rozdział II § 1).

Podkreśla się również w literaturze potrzebę badań w kryminologii, które mają odpowiedzieć na pytanie: **co decyduje o tym, że dany czyn uznany jest za przestępstwo?** Na tym gruncie pojawia się wymiar aksjologiczny w kryminologii. Z tego względu proponowany jest podział kryminologii na:

- 1) kryminologię aksjologiczną,
- 2) kryminologię behawioralną,
- 3) kryminologię wiktymologiczną,
- 4) kryminologię organizacyjną¹.

W świetle takiego podziału **kryminologia aksjologiczna** zajmuje się badaniem natury uwarunkowań zakazów karnych; **kryminologia behawioralna** obejmuje typową problematykę kryminologiczną odpowiadającą etiologii i fenomenologii kryminalnej; **kryminologia wiktymologiczna** obejmuje badania dotyczące ofiary; **kryminologia organizacyjna** natomiast obejmuje badania dotyczące funkcjonowania instytucji związanych ze stosowaniem prawa karnego².

W ramach kryminologii można wyróżnić następujące **działy**:

- 1) etiologia kryminalna,
- 2) fenomenologia kryminalna,
- 3) profilaktyka kryminalna³.

Etiologia kryminalna zajmuje się badaniem czynników przyczynowych przestępczości. Analiza przyczyn obejmuje także badania osobowości przestępcy i ma na celu wyciągnięcie wniosków dotyczących indywidualnych czynników determinujących zachowanie konkretnego sprawcy.

Fenomenologia (symptomatologia) kryminalna – to dział kryminologii, który zajmuje się formami objawowymi przestępczości, tj. dynamiką i strukturą przestępczości, geografiami kryminalną, sposobami popełniania przestępstw, niektórymi elementami organizacji świata przestępczego, np. organizacją struktur przestępczych, sposobami porozumiewania się sprawców przestępstw, używaniem pseudonimów.

Profilaktyka kryminalna – to dział kryminologii, który ma za zadanie opracowywać środki zapobiegania przestępczości.

§ 2. Zadania kryminologii

Zadania kryminologii można ująć (w ślad za określeniem przedmiotu jej badań) w sposób następujący:

- 1) poznanie **przyczyn** przestępstwa, przestępczości i innych zjawisk z zakresu patologii społecznej;

¹ L. Tyszkiewicz, *Od naturalizmu*, s. 111–113.

² Tamże.

³ Por. B. Hołyst, *Kryminologia*, s. 28–29.

- 2) dostarczenie narzędzi do **opisu** tych zjawisk (wskazanie, jakie są ich przejawy i jak można je zbadać);
- 3) poznanie **przestępcy**;
- 4) badanie procesów **kryminalizacji** i dekryminalizacji;
- 5) badanie **funkcjonowania** określonych dziedzin **wymiaru sprawiedliwości** różnych struktur formalnej i **nieformalnej kontroli społecznej**;
- 6) dostarczenie wiedzy o sposobach **zapobiegania przestępczości** i innych zjawisk z zakresu **patologii społecznej**¹.

Przestępstwo i przestępczość w świetle badań kryminologicznych **widziane są w możliwie szerokiej perspektywie, która wychodzi poza analizy prawnokarne.**

W polu zainteresowań znajduje się potrzeba ustalenia:

Czym jest przestępstwo jako forma zachowania dewiacyjnego?

Czym przestępstwo różni się od zachowań nieprzestępczych?

Czym jest przestępczość jako zjawisko społeczne?

Jakie są rozmiary przestępczości, jej nasilenie, dynamika i struktura?

Jakie są przyczyny przestępstw i przestępczości?

Zasadniczo chodzi o ustalenie bazy poznawczej, która ma być wykorzystywana do eliminowania tych zjawisk społecznie niepożądanych, które znajdują się w kręgu zainteresowań kryminologii. Najważniejsze miejsce zajmuje zapobieganie przestępczości.

§ 3. Kryminologia a prawo karne

Kryminologia jest nauką pomocniczą prawa karnego, co oznacza, że **wyniki badań kryminologicznych są wykorzystywane dla potrzeb prawa karnego.** Ten rodzaj związku wynika przede wszystkim ze wspólnych obszarów badawczych obu dyscyplin (w zakresie podstawowym jest to problematyka przestępstwa i przestępczości). Kryminologia ma dostarczać naukowych, empirycznych podstaw do działalności wymiaru sprawiedliwości.

Przydatność badań kryminologicznych dla prawa karnego widoczna jest przede wszystkim w następujących obszarach:

- 1) wykorzystywania badań dotyczących przestępcy w zakresie **indywidualizacji** wymiaru i wykonania kary, zwłaszcza dostosowywania środków i metod oddziaływań penitencjarnych tak, aby w możliwie szerokim aspekcie zrealizować cele wykonywania kary pozbawienia wolności;
- 2) wykorzystywania badań dotyczących przestępstw i przestępczości w płaszczyźnie **procesów kryminalizacji i dekryminalizacji** (badania kryminologiczne dostarczają argumentów dla potrzeb procesu legislacyjnego w zakresie ustawodawstwa karnego);
- 3) kształtowania **polityki kryminalnej**.

¹ Por. *J. Jasiński*, Kryminologia czy kryminologie? Refleksje nad warunkami i sposobami uprawiania kryminologii, *Kościół i Prawo*, t. 7, Lublin 1990, s. 221–222; *L. Tyszkiewicz*, *Od naturalizmu*, s. 13.

Szczególny związek występuje pomiędzy kryminologią a **prawem karnym wykonawczym**.

Prawo karne wykonawcze jest gałęzią prawa, która obejmuje normy prawne regulujące wykonywanie orzeczeń wydanych w postępowaniu karnym, w postępowaniu w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe, w postępowaniu w sprawach o wykroczenia oraz kar porządkowych i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności. W szczególności dotyczą one orzeczonych przez sądy kar, środków karnych, środków zabezpieczających, środków probacyjnych, należności sądowych w sprawach karnych, a także tymczasowego aresztowania. Prawo karne wykonawcze nie obejmuje norm prawnych, które regulują wykonywanie środków poprawczych, wychowawczych przewidzianych w prawie nieletnich (ustawa z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, tekst jedn. Dz.U. z 2014 r. poz. 382).

Wzajemny związek prawa karnego wykonawczego i kryminologii widoczny jest przede wszystkim w następujących obszarach¹:

- 1) przydatności wyników badań etiologiczno-kryminalnych dla ustalania **zakresu oddziaływań na sprawcę przestępstwa w trakcie wykonania kary** (największa ich przydatność ma miejsce w procesie wykonania kary pozbawienia wolności);
- 2) **badania skuteczności wykonywania kar** i innych środków penalnych, które stają się podstawą kierunków polityki kryminalnej;
- 3) badania **związku pomiędzy izolacją penitencjarną a stygmatyzacją społeczną i przestępczością powrotną**;
- 4) badania warunków wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania pod kątem występowania **czynników kryminogennych** (np. obecność podkultury przestępczej w więzieniu, dostępność narkotyków, deprywacja potrzeb w związku z totalnym charakterem więzienia);
- 5) przygotowywania **prognozy kryminologiczno-społecznej skazanego** (szerzej § 25 i 26 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 14.8.2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, tekst jedn. Dz.U. z 2013 r. poz. 1067).

§ 4. Nauki pomocnicze kryminologii

Zróznicowanie przedmiotu badań kryminologii powoduje, że realizacja zamierzeń badawczych tej nauki musi odbywać się z wykorzystaniem wiedzy oraz zaplecza metodologicznego różnych dyscyplin naukowych, które określa się mianem **nauk pomocniczych kryminologii**.

Z uwagi na to, że przestępstwo jest przede wszystkim formą zachowania człowieka, konieczne jest w pierwszej kolejności wykorzystanie nauk opisujących człowieka i jego

¹ M. Kuć, Prawo karne wykonawcze, Warszawa 2013, s. 8–9.

zachowanie bez względu na moralne czy prawne oceny tego zachowania. Dlatego ważne miejsce w badaniach kryminologicznych zajmuje wykorzystanie dorobku biologii, medycyny, psychologii, pedagogiki czy socjologii. Różny stopień szczegółowości takiego zakresu między naukowej współpracy i jej opisu powoduje, że katalogi nauk pomocniczych kryminologii podawane w literaturze różnią się między sobą.

Niewątpliwie do podstawowych nauk pomocniczych kryminologii należy zaliczyć:

- 1) psychologię,
- 2) pedagogikę,
- 3) socjologię,
- 4) psychiatrię,
- 5) medycynę sądową,
- 6) kryminalistykę,
- 7) statystykę,
- 8) ekonomię.

Ad 1) Psychologia

Psychologia zajmuje się przeżyciami psychicznymi człowieka, jego funkcjonowaniem w grupie, zaburzeniami w przystosowaniu społecznym¹.

Wykorzystanie **psychologii** w badaniach kryminologicznych polega przede wszystkim na konieczności ustalenia:

- 1) **właściwości psychicznych sprawcy przestępstwa (diagnozy sprawcy przestępstwa)**;
- 2) **mechanizmów zachowania przestępczego**;
- 3) wpływu **czynników o charakterze psychicznym**, np. osobowości, temperamentu, emocji, intelektu na zachowanie przestępcze;
- 4) możliwości **korygowania** zachowań aspołecznych, antyspołecznych i antyprawnych.

Z kryminologicznego punktu widzenia istotne znaczenie ma **motywacja czynu przestępczego** (rola motywu w procesie powzięcia i realizacji zamiaru przestępczego). Ponadto, problem motywacji zajmuje istotne miejsce w postępowaniu wykonawczym. Indywidualizacja środków i metod oddziaływań penitencjarnych musi być oparta na dokładnej analizie procesu motywacyjnego sprawcy przestępstwa. Problematyka motywacji stanowi przedmiot badań psychologii. Z tej racji ważne miejsce wśród nauk pomocniczych kryminologii zajmuje psychologia.

Ad 2) Pedagogika

Pedagogika jest nauką o wychowaniu i nauczaniu. Stanowi jedną z podstawowych nauk wykorzystywanych w kryminologii.

Wykorzystanie wiedzy **pedagogicznej** w kryminologii dotyczy:

- 1) analizy możliwości skutecznego **wplywu na zachowanie** człowieka,
- 2) roli **wychowania** w genezie zachowań przestępczych,

¹ A. S. Reber, Słownik psychologii, Warszawa 2000, s. 588–595.

- 3) uwarunkowań procesu **socjalizacji i kontrsocjalizacji**,
- 4) wykorzystania **nauczania jako środka oddziaływania** penitencjarnego w **procesie resocjalizacji** przestępcy.

Dużą wartość w badaniach kryminologicznych ma **pedagogika społeczna**, która zajmuje się analizą środowiska społecznego (środowiskowych uwarunkowań edukacji i rozwoju człowieka).

Ponadto, przydatność pedagogiki dla kryminologii dotyczy także jej działu określanego mianem **pedagogiki resocjalizacyjnej** i pozostaje w związku z resocjalizacyjnym celem kary pozbawienia wolności (szerzej na ten temat w pkt III § 78 niniejszego skryptu). Metody pedagogiki resocjalizacyjnej są wykorzystywane w pracy wychowawczej z osobami nieprawidłowo przystosowanymi do życia społecznego. Działania resocjalizacyjne podejmowane wobec sprawców przestępstw mają na celu:

- 1) doprowadzenie do prawidłowego przystosowania społecznego;
- 2) ukształtowania takich cech i zachowań, które ułatwią readaptację społeczną opartą na internalizacji obowiązujących w społeczeństwie wartości i norm.

Ad 3) Socjologia

Problem związku kryminologii z socjologią opiera się na podnoszonych wątpliwościach, czy kryminologia jest odrębną nauką, czy jedną z dziedzin socjologii stosowanej¹. **Socjologia jest nauką o więzi społecznej oraz społecznych determinantach ludzkich zachowań.**

Związek kryminologii z **socjologią** dotyczy następujących obszarów:

- 1) wykorzystania **socjologicznych metod i technik** badawczych;
- 2) poszukiwania **przyczyn przestępstw i przestępczości w środowisku społecznym**:
 - a) w strukturach I stopnia (rodzina, grupa rówieśnicza),
 - b) w strukturach II stopnia (sąsiedztwo, grupa lokalna),
 - c) w płaszczyźnie społeczeństwa globalnego (państwo i jego struktury władzy);
- 3) wpływu **podkultur** dewiacyjnych na przestępczość;
- 4) analizy innych niż przestępczość **zjawisk** z zakresu **patologii społecznej**. W tym zakresie należy zwrócić uwagę na takie obszary zainteresowań kryminologii jak:
 - a) dezorganizacja życia rodzinnego,
 - b) kryminogenny wpływ środowiska pozarodzinnego,
 - c) negatywny wpływ mediów na kształtowanie postaw i zachowań,
 - d) ujemne skutki migracji,
 - e) bezrobocie,
 - f) alkoholizm i narkomania;
- 5) zainteresowania problematyką **społecznych mechanizmów kontroli przestępczości**;
- 6) sposobów postrzegania w społeczeństwie zjawiska przestępczości (m.in. problem strachu przed przestępczością, punitywnych **postaw społecznych**).

¹ J. Jasiński, Kryminologia czy kryminologie, s. 221.

Wykorzystanie socjologicznego spojrzenia na problematykę przestępstwa pojawiło się w XIX i XX w. w ramach **tw. szkoły socjologicznej prawa karnego** (*Franz von Liszt, Enrico Ferri*). Dominacja socjologicznego ujęcia problematyki kryminologicznej widoczna jest w pracach amerykańskich kryminologów.

Należy zaznaczyć, że wśród badaczy problematyki kryminologicznej istotną grupę stanowią osoby z wykształceniem socjologicznym.

Ad 4) Psychiatria

Psychiatria jest nauką o zaburzeniach psychicznych, ich etiologii, patogenezie, syptomatologii i leczeniu¹. Kryminologia dąży do ustalenia uwarunkowań zachowania przestępczego zarówno tkwiących w sferze somatycznej (dysfunkcji ośrodkowego układu nerwowego), jak i psychospołecznych, co powoduje, że badania psychiatrii dotyczące przyczyn i przejawów zaburzeń psychicznych wykazują dużą przydatność. W tym zakresie chodzi przede wszystkim o odpowiedź na pytania: **czy i na ile istnieje związek pomiędzy zaburzeniami psychicznymi a przestępstwem? Czy przestępca jest człowiekiem chorym psychicznie?** Odpowiedź ma poważne konsekwencje w zakresie postępowania ze sprawcą przestępstwa, tak w zakresie jego odpowiedzialności karnej, jak i możliwości ochrony społeczeństwa przed jego zachowaniem. Znaczenie psychiatrii w płaszczyźnie badań kryminologicznych dotyczy zatem diagnozowania sprawy przestępstwa.

Ad 5) Medycyna sądowa

Medycyna sądowa jest nauką stosowaną, która łączy wiedzę biologiczno-lekarską z naukami prawnymi. Jest wykorzystywana w pracy organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości. Przedmiotem zainteresowań badawczych medycyny sądowej są:

- 1) mechanizm działania różnego rodzaju urazów na organizm człowieka (urazów mechanicznych, termicznych, chemicznych);
- 2) problem śmierci i zmian występujących w zwłokach po zgonie (tanatologia sądowo-lekarska), a także ustalenia przyczyny, rodzaju i czasu śmierci;
- 3) badanie osób żywych (pokrzywdzonych lub poszkodowanych) oraz dowodów rzeczowych w związku z dochodzeniem przestępstwa lub oceną szkody na zdrowiu;
- 4) problem dziedziczenia układów grupowych krwi w związku z dochodzeniem ojcostwa;
- 5) ocena zdolności do zapłodnienia lub niemocy płciowej;
- 6) wyjaśnianie wpływu alkoholu etylowego i innych działających podobnie substancji na organizm ludzki i badanie stężenia alkoholu w płynach ustrojowych;
- 7) toksykologia² zajmującą się badaniem własności czynników toksycznych i negatywnymi skutkami ich oddziaływania na organizm.

Związek kryminologii z medycyną sądową występuje w płaszczyźnie analizowania **przyczyn** przestępczości i jej zapobiegania.

¹ Psychiatria. Podręcznik dla studentów medycyny, red. *A. Bilikiewicz*, Warszawa 1996, s. 15.

² *T. Marcinkowski*, Medycyna sądowa, Warszawa 1993, s. 19–20.

Ad 6) Kryminalistyka

Kryminalistyka jest nauką, która zajmuje się¹:

- 1) **taktycznymi** zasadami i sposobami oraz **technicznymi** metodami i środkami rozpoznawania i wykrywania prawnie określonych, ujemnych zjawisk społecznych, w tym zwłaszcza przestępstw i ich sprawców;
- 2) ustalaniem związku pomiędzy osobami i wyżej wymienionymi zdarzeniami;
- 3) **zapobieganiem** przestępstwom i innym ujemnym zjawiskom społecznym;
- 4) strategią **przewidywania** i przyszłego **rozpoznawania** oraz **zwalczania** wyżej wymienionych zjawisk (głównie poprzez zapobieganie ich powstawaniu, rozwojowi i likwidowaniu skutków).

Kryminalistyka obejmuje: **taktykę**, **technikę**, **strategię** oraz **metodykę**, która polega na adaptacji zarówno taktyki, jak i techniki do specyfiki zwalczania określonych grup przestępstw, np. zabójstw.

Wyniki badań kryminalistycznych są wykorzystywane w procesie karnym do ustalenia prawdy materialnej. **Zadaniem kryminalistyki jest wykrycie sprawcy przestępstwa i zabezpieczenie materiału dowodowego** dla potrzeb wymiaru sprawiedliwości. Taka działalność badawcza wychodzi na przeciw realizacji zadań kryminologii w zakresie **przeciwdziałania przestępczości** i innym zjawiskom z zakresu patologii społecznej.

Punktem wspólnym zarówno kryminologii, jak i kryminalistyki jest **ofiara przestępstwa**, zwłaszcza jej rola w genezie zachowania przestępczego. Poznanie trybu życia ofiary, jej kontaktów ze środowiskiem społecznym, pozycji zawodowej ma istotne znaczenie w badaniach obu dyscyplin.

Związek kryminologii i kryminalistyki wyraża się także w **tzw. 7 złotych pytaniach**, tj.: Kto? Co? (zrobił) Gdzie? Za pomocą czego? Dlaczego? W jaki sposób? Kiedy? Służą one wyjaśnieniu zjawiska przestępstwa – najważniejszego przedmiotu badań jednej i drugiej nauki.

Ad 7) Statystyka

Związek kryminologii ze **statystyką** dotyczy potrzeby:

- 1) **tworzenia statystyk**, które są źródłem informacji o rozmiarach, nasileniu, dynamice i strukturze przestępczości. Wśród nich należy wymienić:
 - a) statystykę **policyjną**,
 - b) statystykę **prokuratorską**,
 - c) statystykę **sądową**,
 - d) statystykę **penitencjarną**;
- 2) statystycznego **opracowania wyników badań**;
- 3) **prognozowania** przestępczości.

Znaczenie metod statystycznych w opisie zjawiska przestępczości spowodowało wyróżnienie działu wiedzy zajmującego się problematyką statystyk przestępczości i ich interpretacją, tj. **statystyki kryminalnej**.

¹ T. Hanausek, Kryminalistyka. Zarys wykładu, Kraków 1996, s. 14.

Ad 8) Ekonomia

Wykorzystanie wiedzy **ekonomicznej** w kryminologii dotyczy głównie określania:

- 1) **rozmiarów strat**, które są spowodowane przestępczością;
- 2) **zysków z działalności przestępczej** (w tym zwłaszcza przestępczości zorganizowanej, narkotykowej, korupcyjnej);
- 3) **nakładów finansowych potrzebnych na przeciwdziałanie przestępczości**;
- 4) **wpływu na przestępczość kryzysów ekonomicznych** (zmiany w strukturze i dynamice przestępczości, kryminogeny wpływ bezrobocia).

Obok wskazanych nauk pomocniczych kryminologii podnosi się także w literaturze problem współpracy kryminologii z takimi naukami jak biologia czy historia.

Specyficzny rodzaj związku łączy kryminologię z wiktymologią (nauką o ofierze przestępstwa) i suicydologią (nauką o samobójstwie).

Szerzej na temat przedmiotu badań wiktymologii w rozdziale V niniejszego skryptu, suicydologii – w rozdziale XIII niniejszego skryptu.

NOTATKI

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl